

פרשיית השבוע

הגזין להגות והסברה יהודית

בהר-
בחוקותי

השפ"ג

גיליון מס'

637

הרב אברהם ישראל פרידמן

מקץ 20 דקות של בחינה, פנה הרב שטיינמן לילד והתעניין: "סיפרת לסבא שלך שסיימת את המסכת?"

"כן" - השיב הנער.

"והוא נתן לך משהו?" - המשיך הגראי"ל.

"בהחלט. הוא נתן לי שוקולד", השיב ה'מסיים'.

נכנס ראש-הישיבה לחדרו הצנוע והמט-ליפול והוציא משם שטר של 100 דולר. "שוקולד" - הסביר בנועם אופייני - "זה מתנה של פעם. מה שנתתי, זה מתנה של היום!"

המעשייה הזו מפעימה, אבל כל-כך מאפיינת את הרב שטיינמן, שחי כל-כולו במרומי ההשגה, חייו, כידוע, היו חיי זיכוך כאשר היה די לו כמעט בקב תמרים מערב שבת לערב שבת, אבל עם זאת הכיר הוא היטב את נפתולי ומבוכי דור עיקש ופתלתול. הוא חי "בשמיים ממעל"; אך במקביל גם "בארץ מתחת". ידע הוא את 'שפת' הדור. עם הרזולוציות הכי חדות.

הנה משל קטן מהחיים: ילד למד יפה ב'אבות ובנים', אנחנו מבטיחים להם פרס גדול. ומהו? ביקור אצל אחד מגדולי-הדור. זה בוודאי נפלא, אבל לא בהכרח שמתאים לכליו של זאטוט בן 5. 'פליימוביל', בגיל זה, קצת יותר יעודד אותו. נכון, מאוד היינו רוצים שהילד כבר יעלה כמה כיתות ויחווה את החוויות הרוחניות שלנו, שנוכל ללמד אותו כבר 'ברכת שמואל' או טעימות מספר הזוהר הקדוש, אבל לא בטוח שהגיע הזמן. בינתיים כדאי שנדבר ב'שפה' של הילד.

יהיה "ונתתי גשמיכם" כאשר "בעתם" בדווקא.

בשעות טמירות של ליל שבת מלכתא, חשבנו לחדד זאת: ייתכן אפוא, כי פרשת בחוקותי היא פשוט השלמה לפרשת בהר קודמתה, ולא-בכדי נסמכה לה. הפרשה הקודמת עוסקת ב"כי תבואו אל הארץ" ופונה אל החקלאי איש-האדמה ומצווה אותו על שביתת שנת שביעית בשדהו; פרשה זו, ממשיכה לפנות לאותם אנשי-אדמה בתקופה של "כי תבואו אל הארץ".

ובהתאם לכך, אכן ההבטחות ארציות-למדי. זו ה'שפה' שמדברים עם אנשי ארץ.

2. "שוקולד - מתנה של פעם"

לא נכביר כאן בתורת ה'הינדק' המופלאה הנוגעת באינספור צמתים בחיינו - חינוכיים, רוחניים ולאוו-דווקא - עליה הרחבנו בחלקו השני של הספר 'דרכו', אולם כן וכן נביא סיפור מופלא מעולמו של 'חכימא דיהודאי' מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל.

פעם - מסופר בספר 'חכימא דיהודאי' - חילה את פני מרן הרב שטיינמן זצוק"ל - בן ישיבה-קטנה שסיים 'מסכת' נוספת בשעות 'בין-הסדרים' של הישיבה. הוריו הגיעו יחד איתו כדי שייבחן על הנלמד.

שפה של חקלאי

נשמע את התשובה, נכנס ראש הישיבה לחדרו הישן והוציא משם שטר

1. פונים לאיש האדמה

אם פְּחַקְתִּי תִלְכּוּ וְאֵת מְצוֹתֵי תִשְׁמְרוּ וְעֵשִׂיתֶם אֹתָם: וְנָתַתִּי גֶשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַתִּי הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיֹו (ויקרא כו, ג)

התמיהה - עתיקה: כלום זה שמובטח להולך בחוקות התורה: מטר. פירות ועוד הטבות ארציות; מדוע התורה לא מבטיחה כאן גמול של שכר נצחי!

יישב ראש ישיבת יח"ל המהר"ם שפירא בדרכו המקורית-אופיינית:

בשעת מתן-תורה, כשפסקה זוהמתן, ידעו וראו את האור הגדול של המצווה, אור הסובב וממלא כל עלמין. כך גם יהיה גם לעתיד לבוא, בזמן שתאוות הגשם יכלו וימאסו, והשכר יהיה רק "אלוקים זולתך". וזהו שכר הצדיקים שיבוא אז. אולם בזמן של "וישבתם בארצכם" - כשתהיו משוקעים בתאוות הארציות, השכר

משפט לחיים:

"איננו יודעים היום מי הם אנשים המוגדרים כ'חסידיים' ואנשי-מעשה'. ישנם אנשים שנראים פשוטים והם למעשה צדיקים

ומורמים מעם" (מורי ורבי הגרש"י בורנשטיין זצ"ל, נלב"ע ל"ג בעומר)

הפנקסו של החנך

דילחות הינוכיות אקטואליות

תלמדו מבריטניה

בריטניה גילתה את הסוד שמזמן ידענו בעולם החינוך

א. י. פ.

לא תאמינו מה עשו השבוע בבריטניה כדי להילחם בנגע העישון שהלך ופשה בקרב בני-הנוער במדינה.

משרד הבריאות בבריטניה פרסם הודעה דרמטית, לפיה יעודד מיליון מעשנים להחליף סיגריות בתחליפי סיגריות (סיגריות אלקטרוניות/ מכשירי אידוי) במימון מלא של המדינה. זאת, במסגרת תכנית חדשה וחלוצית בשם "החלפה לשם הפסקה", שנועדה להפחית את שיעור מעשני הסיגריות בבריטניה.

כחלק מהתכנית הלאומית הראשונה מסוגה בעולם, לכמעט 1 מכל 5 מעשנים באנגליה תסופק ערכת Vape Starter חינוכית במקביל לתמיכה הנתהגותית, וזאת במטרה לסייע להם להיגמל מעישון סיגריות.

הצעדים הללו ננקטים על ידי ממשלת בריטניה כחלק מתכנית לאומית "ללא עישון עד 2030", ששמה לה ליעד להפחית את שיעורי העישון ל-5% או פחות עד שנת 2030. הרשויות המקומיות יוזמו לקחת חלק בתכנית בהמשך השנה, כשכל אחת מהן תגבש תכנית שתאיים לצרכיה, לרבות החלטה אילו אוכלוסיות לתעדף. (לא ניכנס לפולמוס הסיגריה אלקטרונית שאף גבתה קרבות כאן בישראל, אלא לעצם הרעיון).

הרעיון של בריטניה הוא רעיון חינוכי נפלא: להילחם הסברתית ברע זה בוודאי יכול להשפיע, אבל ליצור אלטרנטיבה חיובית - זה בוודאי משפיע הרבה יותר.

קחו לדוגמא את תחום ה"סוכר בכמות גבוהה". אין ספק שהרעיון לסמל זאת על משקאות ומוצרים הוריד במידת-מה את הצריכה של אלו. אולם אין ספק שבני-נוער, למשל, שתחום

הבריאות לא בדיוק מדבר אליהם, לא יתייחסו ברצינות יתירה לאזהרות אלו. מה יעשה הבן מול המשקה המתוק ולא יחטא?

אם אתה מציב לנו משקה מתקתק רק עם הרבה פחות סוכר, הוא בהחלט יכול לבכר את זה על

תלמודא

מושג תלמודי אחד

"תשביתו" בלי העשה..

הר"ן מעמיד בתחילת מסכת פסחים כי שתי דרכים שונות יש לקיים מצוות "תשביתו": האחת - באמצעות ביטול בלב. והשניה - באמצעות בדיקה וביעור. בדבריו מדגיש הר"ן כי

וראה בחידושי רבי עקיבא אייגר שהביא בשם התנו שלא היה די בסתם הפקר, כי אילו כן אכן היה פוטר עצמו מאיסור 'בל יראה' שכן הרי זה לא שלו ולא עובר עליו (ראה לקמן ה, ב) אולם מצוות "תשביתו" לא היה מקיים, שכן עדיין רוצה בקיומו, ועיקר המצווה היא ביטול הלב.

ונראה לבאר את דעת הר"ן בדרך זו (וכן נראה בלשון המאירי): מצוות "תשביתו" איננה רק פעולת סילוק החפץ מהרשות, אלא גם פעולה אקטיבית בחפץ עצמו: באמצעות כילוי מן העולם. אפשר לעשות זאת בשתי דרכים: או באמצעות כילוי פיזי, ביעור, או באמצעות כילוי מחשבות, שהאדם בו ומזלזל בהחפץ, בבחינת "סופי תאנים", שלאדם אין כל ערך להם, והרי שמציאות קיומו של החפץ מתבטלת בדעת האדם. זוהי בעצם גם צורה לבטל את שמו של החפץ מעליו ולהשביתו, שכן הוא מכלה, מבחינתו, את שמו של החפץ ממנו.

אלא שבדיוק לשון הר"ן נראה לא כן. שהנה בניגוד ללשון הרמב"ם, וכפי שאנו אומרים כיום, שהביטול הוא למעשה מחשבת האדם לבטל החפץ "כעפרא דארעא" (כעפר הארץ) הרי שהר"ן נוקט שהביטול הוא שמכוון במחשבתו להוציא מרשותו לגמרי, והצריכו בדיקה כי ייתכן והאדם לא מתכוון לבטלו 'מרשותו' לגמרי, ומשמע כי הביטול אינו בערכו של החפץ.

ואילו לעיל נקט הר"ן כי חל כאן הפקר כמו 'סופי תאנים', היינו שהאדם משליכם כי אין לו ערך להם וצורך בהם, ומשמע שכן כוונתו לביטול נוסח 'כעפרא דארעא'. ויש לציין בזה עוד.

ואולי יש לומר כי בתורה, אם נשים לב, ניתן דגש לשני עניינים במצווה זו: האחד - "תשביתו", היינו להשבית את החפץ. וזאת ניתן לקיים באמצעות ביעורו או כילוי בעדת האדם. אולם התורה ממשיכה "מבתיכם", היינו שלא די בזה שהאדם מוזיל את ערך החפץ בדעתו, כל עוד והחפץ עדיין נשאר בביתו. והבן. ולכן יש צורך, כפי שותב הר"ן, לחשוב בביטול 'להוציא מרשותו' ולא רק לבטל ערך החפץ בדעתו, בבחינת 'סופי תאנים' שהאדם בו להם. והבן.

פני הראשון.

הכיוון נוגע לאינספור תחומים חינוכיים. במקום להשקיע את מירב האנרגיות ב'לא', אפשר להתעסק ב'כן'.

במקום לעסוק בגנות "קווי הנייעס" יש לפצות את יצר הסקרנות המקנן בליבנו בגירוי סקרנות לידיעת התורה, למשל.

במקום להתעסק ב'חזיר', נתעסק ב'שיבוטא' המותר (ראה גמרא חולין קט).

סיפור הסיגריות בבריטניה העלה לי אסוציאטיבית את אחד מהזיכרונות המעניינים מימי חורפי: שעת-ליל בשיבת 'מיר-פרידמן'.

למדנו אז - כך זכורני - פרק 'החובל' בסדר ג' ודנו בדברי הגר"ח מבריסק בגדר המחייב של ד' דברים באדם החובל בחבירו. אחרי ה'סדר' פשטה השמועה כי ראש הישיבה הגאון רבי נתן - צבי פינקל החליט לאסור על רכישה במסעדות האזור אחרי השעה 11:00 בלילה. רבע שעה בלבד אחרי תום ה'סדר'. העילה הייתה התקהלויות בלתי-רצויות שהתרחשו בשעתו, בעיקר של חבר'ה שמתגוררים בדירות באזור ואינם מתלמידי הישיבה.

הדבר עשה רושם כמובן גם על בעלי המסעדות באזור שקיבלו את ההוראה וסגרו שעריהן אחרי השעה המדוברת.

אלא שימים אחדים הגיעה החלטה נוספת שעשתה לה כנפיים:

ר' נתן צבי החליט כי מעתה ואילך יוגשו בכמה מוקדים מיני-תרגימא וקפה אחרי סדר ג'.

מתברר, כי ראש-הישיבה האהוב ידע להצמיד ל'לא' גם את ה-'כן'. נכון, אין לבחורי הישיבה להימצא במסעדות והמזללות אחרי השעה 11:00 אבל הרי ייתכן ויישארו קצת רעבים (וזאת בפרט שהכל ידעו כי שעת השינה

הקלאסית של מירארי מצוי עומד על שעה שאחרי השעה 1:00 בלילה ואף פנימה יותר..), או לצד ההוראה המחמירה הוא מיד הציב עוגיות ועוגות במקלט של 'מיר-פרידמן' (שהיה לחדר-שיעורים בשעות ליל, לשיחותיו של מורנו שר הלב, הגאון הצדיק רבי בנימין פינקל שליט"א. (אחח, כמה געוגעים..)). כמו גם בחדר האוכל של בניין ה'מרכזי' ששירת בעיקר את התלמידים האמריקאים.

אנשי העשה

סיפור יהודי לשלחן שבת

מצפים לישועת השם, ומעתיירים פרקי תהילים ברגש, מקווים במשפחת ה. למצוא פתרון למבוך הדרכים.

בתווך, מצלצל הפלאפון של הרב כ. מנהל המוסדות שנמצא עם הילדים, בטיוול. על הקו אמא בהולה. מתברר כי אחד התלמידים, מיטיב-לכת, תעה בדרכו והוא עשה את הדרך ההפוכה בהגיעו ל... מצפה-הילה. "זו האחריות של הת"ת; מישהו צריך לקחת אותו משם", חרצה האמא.

הרב כ. לא השתהה ואכן עלה לרכבו בדרכו ל'מצפה-הילה'.

משפחת ה., שהייתה שותפה לסאגה, ביקשה להצטרף במידת האפשר, ואכן כך הווה.

המשפחה מוצאת עצמה מטרים ספורים מהמקום בו החנו את רכבם.

ויהי לפלא.

יש לציין כי המשפחה הגיעה בשעה היעודה לחברת השכרת-הרכבים ואנחת-רווחה כפולה יצאה מפיהם.

"מה הסיכוי", הפטיר השבוע הרב ש. בשיחה עמנו, "שנמצא בשעת צהריים של חודש אייר אוטובוס של ילדי ת"ת הסמוך לביתנו; ויתרה מזו: מה הסיכוי שאחד התלמידים בדיוק יאבד את דרכו וימצא עצמו מטרים ספורים מהיעד שלנו? הרגשנו את יד ה' מלווה אותנו באופן אישי. חיוך שמיימי גדול ומופלא".

לתשומת-ליבכם!

מסיבות טכניות, מהדורת הדפוס מודפסת

בכמות מוגבלת מאוד. ניתן לקבל את

הגיליון ללא תמורה - בשליחת דוא"ל

לכתובת: abyisrael@gmail.com

הנוחל לא אכזב

בשעה 14:00 בצהריים, אחרי כ-6 (!) שעות של הליכה מייגעת ומייזעת, הם מוצאים עצמם ב... תושב גורן. מהמצפה דגן הכל נראה כל-כך קרוב, אך למעשה זה כל-כך רחוק...

משפחת ה. חשה אובדת-עצות. היא עומדת כאן, בסיומו של המסלול, כך זה נראה, אולם הוא לא מעגלי כפי שחשבו בתחילה.

היה זה לפני כארבעה שנים, בשלהי חודש אייר תשע"ט. משפחת ה. יוצאת לטיול לנחל כזיב שליד מעלות. הם מחנים את הרכב במושב 'מצפה הילה', נקודת היציאה למסלול, מתוך הבנה כי המסלול הארוך עשוי להסתיים כאן.

אלא שהמציאות עולה על כל דמיון. בשעה 14:00 בצהריים, אחרי כ-6 (!) שעות של הליכה מייגעת ומייזעת, הם מוצאים עצמם ב... מושב גורן. מהמצפה דגן הכל נראה כל-כך קרוב, רק 'לקפוץ למים', אך למעשה זה כל-כך רחוק. כמה שרחוק. מדובר במרחק של קילומטרים. כיצד יעשו את הדרך מכאן אחרנית?

מוכר-הארטיקים מביע פנים חמצמצות. "תחזרו למקום שממנו באתם!", הוא חורץ. "אין ברירה".

ש., אבי המשפחה, מוצא עצמו במציאות עגומה: הרי הוא הבטיח להשיב את הרכב השכור עד שעות אחר-הצהריים. כיצד זה יתאפשר? - הוא מהרהר בעצמו. הלא זה לא הגיוני.

בלית-ברירה, הם הולכים לצומת סמוך, בתקווה שאולי מישהו יעזור להם 'טרמפ'; גם אם לא ליעד המדויק, לפחות לכיוונו.

אחרי הליכה של שניות בודדות, הם משפשפים עיניהם בתימהון כשהם פוגשים ב... אוטובוס של תלמידי ת"ת, המוכר להם ממקום מגוריהם בגליל.

אלא כשגודל הציפייה - כך גודל האכזבה. מתברר, לכאורה, זה היה 'חיוך משמיים' ותו-לא: התלמידים יוצאים מכאן לעכו, לא לכיוון של 'מצפה-הילה'.

לסעוד עמו על שולחנו, היה מסיט את עצמו לצדדים, ואומר להם: אני עולה לאיטי. אל נא תתעכבו בגללי. עלו לביתו והמתינו לי שם!

להכיר טובה לרעייה

כשהיה נשאל אימתי יש ללכת לחתונה של חבר, היה משיב: היסוד של הכל הוא הכרת טובה. למדתם יחד? היה לכם קשר מיוחד? נהנית ממנו עצה ותושיה? עליך להשתתף בשמחתו.

'היתה חתונה אחת', סיפר, 'ששהיתי בה זמן רב. הייתי חלש ומותש ולא יכולתי לרקוד הרבה, ובכל זאת שהיתי שם כשעה. הגעתי בעיקר, לא בגלל מעלת החתן ובגלל שהוא בקשר קרוב עמי, אלא יותר מזה - מפני שהיה לומד בשעות מאוחרות עם חברותא ליד מיטת הרבנית בבית החולים כדי שלא תישאר בלילות לבדה'. וסיים: 'הכרת הטוב, כפי שהורוני רבותי, היא מעל הכל, והיא החשבון העיקרי בכל השאלות מסוג זה!'

כשהיה רבי שמואל יעקב מדריך חתנים מהישיבה, היה אומר להם כי עליהם להודות לאשה ולהכיר לה טובה על כל דבר ודבר. 'אין לכם', היה אומר, 'לקבל את מעשיה כמובנים מאליהם; עליכם להכיר לה טובה כאילו לא מגיע לכם דבר'. (על-פי 'מוסף שבת קודש', פרשת בהר תשפ"ב)

אורו של שמואל

שנינים מחייו הרוממות והאצילות של ראש הישיבה דקריט - מלך הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוקל במלאות 6 שנים להסתלקותו (לג בעומר תשעג-תשפג)

השיחה המוסרית הראשונה

בישיבה פלונית, וחפצתי לעבור לחברון-גאולה. באתי אל רבי שמואל יעקב וביקשתי להתקבל לישיבה. בפגישה זו הוא שאל אותי: מדוע אתה רוצה לעבור משיבתך אלינו? השבתי לו מיד: חפץ אני לשמוע ולקבל מראש-הישיבה!

הוא נהנה מאד מהתשובה. לא רק מראה פניו לימד אותי על כך, אלא הוא גם אמר זאת בפירושו. אבל ההנאה הגדולה לא היתה מההשתוקקות שלי ללמוד אצלו ולהיות תלמידו - אלא מדבר אחר בכלל... וכך הסביר לי: 'אני נהנה שבחור אינו מוציא לעז ואינו מקטר על הישיבה שממנה בא. הוא לא אומר 'בישיבה ההיא חסר ענין פלוני או לא בסדר דבר אלמוני, ועל כן אני חפץ לבוא לכאן', אלא אומר 'אני רוצה לבוא לכאן בגלל ענין פלוני שיש כאן' ותו לא. מתשובה כזו אני נהנה!' וזו היתה השיחה המוסרית הראשונה ששמעתי ממנו..."

מחמאה מדויקת

היו לו לרבי שמואל-יענקב, כפי שכונה בישיבות בהן לימד, דרך ייחודית להעצים את התלמידים. לא היו לו ילדים ביולוגיים אבל אב רחמיאי היה לכל תלמידיו. לאחד מאלו הפטיר פעם: "יש לך כח החידוש!". הוא לא החמיא בכלליות על לימוד בהתמדה וכו', אלא מחמאה נקודתית קולעת ומדויקת שהאירה בו לשנים ארוכות.

עלו והמתינו

מאז בריאותו של רבי שמואל יעקב לא איפשר לו לעלות במדרגות במהרה, ועל כן היה עולה לאיטו. (לעיתים היה מתבטא תוך כדי כך, ובחיוך, כי כבר אמר מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל, לגבי עניינים רוחניים, כי קל לרדת וקשה לעלות...) ביום השבת, כאשר היה שב מהתפילה בישיבה עם קבוצת בחורים שבאו

להורים שמשקיעים בחינוך:
דרכו!
הופיע!
מזל טוב:
ספר דרכו - חלק שני!
אחרי החלק הראשון של הספר החינוכי דרכו שהפך עד מהרה לרב-מכר, מגיע החלק השני.

יצירה חינוכית עשירה ומקורית
מעין 'יומן-חיים' אישי מרגש ונוגע ללב
עמית תובנות לחינוך עצמי וחינוך הילדים

כתוב ביד-אמן
בידי סופר הנשמה
הרב אברהם ישראל פרידמן

לפרטים ולרכישה (מתקבלות גם הזמנות מרוכזות למוסדות חינוך. לא ניתן להשיג בחנויות)
מכון 'בלבבי' יהדות מלב אל לב:
פלא': 0504116867 דוא"ל: abyisrael@gmail.com